17.2.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö:
Nvm Pauliina Porkka p. 050 5678403 ja tutkimusjohtaja Heikki Räisänen p. 050 3963658
Sosiaali- ja terveysministeriö:
Sosiaalineuvos Markus Seppelin, p. 050 5120674
Opetus- ja kulttuuriministeriö:
Nvm Ulla-Jill Karlsson p. 040 3515868

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari; Työllisyyttä, osaamista sekä köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämistä koskevien kansallisten tavoitteiden asettaminen

Valtioneuvoston selvitystä E 59/2016 vp täydentävä jatkokirjelmä EJ 13/2022 vp Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista

Yleistä:

EU:n neuvosto, Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti hyväksyivät yhteisen julistuksen koskien Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria Göteborgin sosiaalialan huippukokouksessa marraskuussa 2017. Euroopan komissio julkaisi 4.3.2021 tiedonannon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevasta toimintasuunnitelmasta. Tässä toimintasuunnitelmassa komissio ehdotti kolmea 2020-luvun loppuun mennessä saavutettavaa EU:n yleistavoitetta työllisyyttä, osaamista sekä köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämistä koskien. EU-tason tavoitteet ovat, vuoteen 2030 mennessä:

- Vähintään **78 prosentilla** 20–64 -vuotiaista olisi oltava työpaikka
- Vähintään **60 prosentin** kaikista aikuisista olisi osallistuttava koulutukseen vuosittain
- Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää olisi pienennettävä vähintään **15 miljoonalla**

Eurooppa-neuvoston jäsenet hyväksyivät Euroopan sosiaalista toimintasuunnitelmaa koskevan julistuksen epävirallisessa kokouksessaan Portossa 8.5.2021. Tässä julistuksessa Eurooppa-neuvoston jäsenet korostivat, että on tärkeää seurata tiiviisti edistymistä EU:n vuodelle 2030 asettamien yleistavoitteiden täytäntöönpanossa. EU-tason tavoitteiden saavuttamiseksi komissio on kehottanut jäsenmaita määrittelemään omat kansalliset tavoitteensa yhteisten pyrkimysten edistämiseksi. Komissio on laatinut kullekin kolmelle päätavoitteelle erilaisia vaihtoehtoisia maakohtaisia laskelmia, joiden avulla EU-tason päätavoitteet olisivat saavutettavissa vuoteen 2030 mennessä.

Euroopan komissio pyysi jäsenmaita ilmoittamaan kansalliset tavoitteensa koskien työllisyyttä, osaamista sekä köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämistä alkuvuoteen 2022 mennessä.

EU-ministerivaliokunta vahvisti kirjallisessa menettelyssä 20.-21.12.2021 seuraavat kansalliset tavoitteet, jotka Suomi ilmoitti komissiolle tammikuussa 2022:

1. Suomi asettaa kansalliseksi työllisyystavoitteeksi **80 %** (20-64-vuotiaat) vuoteen 2030 mennessä.
2. Suomi asettaa kansalliseksi osaamistavoitteeksi, että **60 %** aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen vuoteen 2030 mennessä.
3. Suomi asettaa kansalliseksi köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrän vähentämistä koskevaksi tavoitteeksi **100 000** vuoteen 2030 mennessä. Näistä 100 000 henkilöstä kolmasosa on lapsia.

Suomen kansallisen työllisyysastetavoitteen asettamiseen liittyviä näkökohtia:

Suomi on ilmoittanut asettavansa 80 prosentin työllisyysastetavoitteen 20-64-vuotiaalle väestölle vuodelle 2030.

Vuonna 2021 20-64-vuotiaan väestön työllisyysaste oli Tilastokeskuksen luvuin 76,6 %.

EU:n tavoitteena on 78 %:n työllisyysasteen saavuttaminen vuonna 2030 20-64-vuotiaalle väestölle. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi tarvitaan kansallisia työllisyysastetavoitteita. Komission kahdella eri menetelmällä jäsenmaille laskemat alustavat tavoitteet olivat Suomen osalta 79,8 % tai 80,5 %.

Koska komission alustavat tavoitteet oli laskettu vanhaa työllisyysasteen aikasarjaa käyttäen, käytettiin alustavassa tavoitteen asettamisen taustalaskennassakin vastaavaa sarjaa, jotta komission ehdottamien alustavien tavoitteiden mielekkyyttä kyettiin arvioimaan.

Sittemmin laskenta on suoritettu myös Eurostatin päivitetyn aikasarjan mukaisesti.

Vaikka vuoteen 2030 saakka on paljon epävarmuuksia niin väestöpohjassa, työssäkäyntimallien kehittymisessä kuin talouden ja sitä kautta työmarkkinoiden kehityksessäkin, voidaan pitemmän aikavälin työllisyyden muutoksen ja viivästetyn talouskasvun välisillä riippuvuuksilla kuitenkin hahmottaa sitä, minkä tasoinen työllisyysaste voisi olla mahdollinen.

Näiden laskelmien perusteella näyttää varsin mahdolliselta, että työllisyysaste voi nousta 80 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Tilastokeskuksen **vuoden 2021 väestöennusteen** perusteella 20-64-vuotias väestö supistuu vuodesta 2021 vuoteen 2030 liki 35 000 hengellä. 55-64-vuotiaiden ikäryhmässä väestö supistuu noin 55 600 hengellä, 25-29-vuotiaiden ryhmässä 24 400 hengellä ja kasvaa muissa ikäryhmissä, eniten, noin 41 500 hengellä, 45-49-vuotiaiden ryhmässä.

Vuonna 2021 20-64-vuotias väestö oli 3 111 654 henkilöä ja se supistuu vuoteen 2030 ennusteessa 3 076 839 henkilöön eli 34 815 hengellä. Vuoden 2030 tason 80 %:n työllisyysaste tarkoittaisi vuoden 2021 väestöennusteella noin 2 461 000 hengen työllisyyttä, missä on lisäystä vuoden 2021 tasosta 73 400 henkilöä eli 3,3 %-yksikköä. Keskimääräisen vuotuisen työllisyysasteen nousun tulisi siis olla 0,37 %-yksikköä ja vajaat 8 200 henkilöä yhdeksän vuoden ajan.

Laskennalliset mallit tuottavat noin 95 000 – 125 000 hengen työllisyyden kasvuja vuodesta 2021 vuoteen 2030, kun 80 %:n työllisyysasteeseen tarvittava työllisyyden lisäys on siis noin 73 000 henkeä.

Työvoimatutkimuksen menetelmäuudistus 2021 sekä kansallisten ja Eurostatin lukujen ero:

Tilastokeskus uudisti työvoimatutkimuksen menetelmää vuoden 2021 alusta. Vuositason tietoja saatiin takautuvasti taaksepäin vasta vuoden 2021 aikana. Menetelmäuudistuksen takia työllisyysasteen taso laski noin yhden prosenttiyksikön vanhaan aikasarjaan verrattuna. Vanhaa aikasarjaa ei enää käytetä.

Tämä menetelmäuudistuksen mukainen uusi sarja on viety Eurostatin tilastotietokantoihin syksyn 2021 aikana.

Lukujen päivityksen ohella kansallisen ja Eurostatin työllisyysastetietojen välillä on erona se, että varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet poistetaan viiteväestöstä kun Tilastokeskus raportoi tietoja Eurostatille. Tämän vuoksi Eurostatin työllisyysasteluvut ovat noin 0,2-0,3 prosenttiyksikköä kansallisia korkeammat.

Suomen kansallinen osaamistavoite:

Suomi asettaa kansalliseksi osaamistavoitteeksi 60 % vuoteen 2030 mennessä. Tavoitetaso on asetettu parlamentaarisesti osana jatkuvan oppimisen uudistusta ja se on tarkoitus saavuttaa lisäämällä erityisesti aliedustettujen ryhmien, kuten työttömien, työvoiman ulkopuolella olevien ja ikääntyneiden, osallistumista. Kansallisesti asetetun tavoitetason saavuttaminen edellyttää merkittäviä toimia ja rahoituksellisia panostuksia aliedustettujen ryhmien osallistumistason nostamiseksi. Lisäksi on huomattava, että Suomessa nuorten ja aikuisten koulutuksen julkista rahoitusta ei pääosin ole eriytetty. Mikäli jatkuvan oppimisen määrärahat eivät merkittävästi kasva, niin Suomen järjestelmässä komissioon esittämään tavoitteeseen pääseminen merkitsee nykyisten voimavarojen voimakkaampaa kohdentumista aikuisille. Samaan aikaan kansallisena koulutuspoliittisena tavoitteena on, että koko nuorten ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon ja vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteiden saavuttamiseksi oppivelvollisuusikää on laajennettu 18 ikävuoteen ja nuorten tulisi päästä korkeakouluopintoihin pääosin ennen 25 ikävuotta. Suomelle asetettava tavoite aikuiskoulutukseen osallistumisesta on tasapainotettava muiden koulutuspoliittisten tavoitteiden kanssa.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevasta toimintasuunnitelmasta laaditun Ejatkokirjeen EJ 2/2021 vp mukaisesti Suomi yhtyy näkemykseen aikuisväestön osaamisen kehittämisen tärkeydestä ja pitää esitettyä 60 prosentin EU-tason tavoitetta kannatettavana, minkä lisäksi myös esitetyt alatavoitteet koskien digitaalisia perustaitoja, koulutuksensa varhain päättäneitä ja toisen asteen opintonsa suorittaneita ovat tärkeitä. Suomi pitää kuitenkin tärkeänä indikaattorin uudelleenarviointia eurooppalaista koulutusaluetta koskevan neuvoston päätöslauselman (2021/C 66/01) mukaisesti. Komission tiedonannossa esitettyjen koulutus- ja osaamistavoitteiden ja indikaattoreiden käsittely, seuranta ja toimeenpano tulisi sitoa osaksi eurooppalaisen koulutusalueen toimeenpanoa.

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen osana Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria:

EU:ssa Porton julistuksessa toukokuussa 2021 sovitun yleistavoitteen mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrän tulisi vähentyä vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Komissio on tehnyt jäsenmaille esityksen kansallisiksi köyhyyden vähentämisen tavoitteiksi. Suomen osalta komission perusesityksen mukainen kansallinen tavoite olisi vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää 83 000 henkilöllä. Valtioneuvosto on esittänyt, että Suomi ottaa tavoitteekseen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrää 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä, joista kolmasosa on lapsia.

Arviointi perustuu köyhyys- ja syrjäytymisriskiä kuvaavaan yhdistelmäindikaattoriin (AROPE), joka koostuu kolmesta osasta:

- Pienituloisia ovat ne henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti ovat pienemmät kuin 60 prosenttia maan vastaavasta mediaanitulosta.

- Kotitaloudella on puutteita aineellisessa elintasossa (material deprivation), jos vähintään seitsemän ehtoa kolmestatoista täyttyy, joihin ei ole varaa.

- Vajaatyöllisyyttä (very low work intensity) kuvaava indikaattori lasketaan kotitalouksien työikäisen (18–64-vuotiaat) väestön työllisyysasteen perusteella. 18–24-vuotiaat opiskelijat ja eläkkeen saajat jätetään laskelman ulkopuolelle. Mittari kuvaa sitä, kuinka paljon väestöä elää kotitalouksissa, joissa työllinen aika jää vähäisemmäksi kuin 20 prosenttia mahdollisesta työhön käytettävissä olevasta ajasta. Mahdolliseen työaikaan ei lasketa työkyvyttömyyseläkekuukausia.

Jo Eurooppa 2020 -strategian yhteydessä konkreettiseksi tavoitteeksi tuli vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrää 20 miljoonalla vuoteen 2020 mennessä vuoden 2008 tasosta, joka oli 120 miljoonaa. Vähennystavoite oli 16,7 %. Syrjäytymisriskissä olevat henkilöt elävät joko köyhyysriskissä (pienituloisia), aineellisessa puutteessa tai vajaatyöllisessä kotitaloudessa.

Köyhyyttä koskevien päätösten ennakoimiseksi ja seuraamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt valmistelutyön, jonka tarkoitus on koota tiedossa olevat ja mahdollisesti tarvittavat toimet kansalliseen köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi, koota olemassa olevat köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyvät mittarit ja systematisoida niiden seurantaa, tarkastella sosiaaliturvauudistuksen vaikutuksia köyhyyden ja syrjäytymien vähentämiseen, kehittää tulojakovaikutusten arviointia sekä tarkastella toimenpiteitä köyhyyden ja lapsiköyhyyden vähentämiseksi yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa.